

ŽIVLJENJE IN SVET

TEDENSKA REVIJA — PRILOGA PONEDELJSKEGA JUTRA

ŠT. 9.

V LJUBLJANI, 29. FEBRUARJA 1936

KNJIGA 19

Filmska umetnica GINGER ROGERS

B E L O Z L A T O

NAPORI JUGOSLAVIJE ZA POVZDIGO BOMBAŽNE KULTURE

N A D A L J E V A N J E

Rulturo bombaža so zanesli k nam v 14. stol. Turki. Z izselitvijo turških kolonistov po vojni so ostala mnoga bombažna polja neobdelana. Poslednjih osem let je zanimanje za tovrstni pridelek znova naraslo in v l. 1931 je žetev bombaža že znašala 2470 meterskih stotov. Postopno izboljšanje polja, posebno v Strumiški dolini, v okolici Gjevgjelije, Dojrana, Kavadarja in Radovice je s primitivnejšimi nasadi v okolici Velesa, Stipa in na Ovčjem polju, na vsej obdelani površini 1351 ha v l. 1934 že dvignilo pridelek na 5133 stotov.

Proizvodnja domačega bombaža bi se lahko še izdatno dvignila. Vzglede naj bi nam bila Grčija, kjer so priseljeni begunci iz Male Azije, v grški Makedoniji in Trakiji dvignili pridelek tako visoko, da krije domače bombažno predivo že 74 % konzuma tekstilnih tvornic.

Ni dvom, da se ob tej priliki seznanimo z naporji Jugoslavije, da dvigne Južno Srbijo, predvsem Makedonijo na nekdanjo visoko poljedelsko stopnjo. Tehnični oddelek banske uprave v Skoplju je že predlanskim izdelal načrte za velike melioracije. Po izvrstitvi teh načrtov, ki je nekatere izmed njih že vlada odobrila, bi na poldnih ravninah Povardarja, Strumiškega polja, Pelagonije, Bregalnice in drugih oranica Južne Srbije lahko želi dvakrat na leto, kulturo bombaža pa dvignili na stopnjo, ki bi izdatno krija domači konzum.

V prvem redu je treba rešiti 1500 ha zemlje na delu Strumiškega polja, ki je stalno zamočvirjen. Ostali del naj bi se z nasipi očuval poplav neregulirane Strumice. Tako bi pridobili samo tu do 6500 ha plodne zemlje, najboljšee kvalitete v državi. Načrt predvideva presek zavojev Strumice v dolžini 5 in pol km, blizu bolgarske meje, nedaleč od Novega Sela. Že s tem bi zaščitili pred poplavami 1000 ha plodne zemlje.

V zvezi z regulacijo Strumice je tudi izsušitev Monospitovskega blata, močvirja, za katerega je ugotovljeno,

da ga pred 50 leti še ni bilo. Ta najnižji del doline Strumice je zadrževal stalno vodo, ponekod do 4 m globoko. Takšne posledice je povzročilo brezobzirno izsekavanje gozdov na Bregalnici in Ograždenu. Reke in potoki so se pretvarjali v hudournike, ki so trgali zemljo, pesek in kamenje s pobočij gorã, ga odnašali seboj v Strumiško dolino, zaježili vodo in stvorili na nekdanj rodovitnem polju sedanje močvirje.

Strumiško polje ima tudi bogato mineralno vrednost. Sredi močvirja, v naselju Monospitovu, kjer razsaja malarija, izvira močan vrelec zdravilne, močno nasičene žvepleno tople vode.

Dolina Strumice ima poleg plodne zemlje zelo povojno podnebje, tako da z umno porazdelitvijo setve dozori lahko tudi pet žetev na dve leti. Kljub primitivni obdelavi žanje prebivalstvo že doslej dvakrat v letu. Tu, kjer rodiãa tobak in opij izredne kvalitete, bi se lako zaradi mednarodne omejitve slednjega, po melioraciji pospešila gojitve najboljšega bombaža.

Izmed ostalih toplih vrelcev Strumiške doline je posebno pomemben zdravilni studenec v Banjici, pod planino Belasico. Že od davna so tod speljali v zemlji cevi tople vode, da je vegetacija hitreje uspevala. Povrtna zelnjava uspeva v Banjici sredi zime. S skrbnim odvajanjem tople vode v primerni globini pod zemljo razcvitajo nekatere kulture že v februarju. Priroda je tod zabrisala ostre meje med zimo in pomladjo. Z moderno kanalizacijo namerava banska uprava sedanje ozemlje 10 ha razširiti. Zamenjale bi se stare cevi iz turške dobe s trajnejšimi in poiskali še novi topli vrelci na nekdanjih ognjeniških tleh.

Pod Skopljem je bil že lani v delu načrt velikega kanala, ki naj bi rešil Skopsko polje pred poplavami. Drug, 33 km dolg kanal pri Demir kapiji naj bi namakal vse levo obrežje Vardarja, od ustja Crne Reke do Demir kapije. Na zavoj Vardarja, pri železniški postaji Kukuričane, je v načrtu velik nasip, odkoder bi se namakala polja v okolici saã Cãkimirca, Pepelišta, Voľãanca, Bistrenice, Dubãana in

Korešnice, ki razpolagajo s 1750 ha plodne, doslej le slabo izrabljene zemlje. Ves ta okoliš je prej pripadal turškim begom. Po izselitvi v Malo Azijo so se tod naselili kolonisti iz vse Jugoslavije, med njimi tudi primorski Slovenci. Zemlja je zelo plodna, le vode občutno primanjkuje. Zato bi bil kanal za namakanje ne le velikega poljedelskega pomena, temveč bi se z izrabo vode v industrijske naprave krepko dvignil življenjski standard priseljencev. Poldrug milijon Din je za kanal prispevala banska uprava, ostalo naj bi pripomogel oddelček za kolonizacijo pri poljedelskem ministrstvu.

Ob dolnjem Vardarju uspeva razen bombaža tudi ricinusova rastlina najboljše vrste. Ricinusovo seme iz Povardarja daje dvakrat več olja kot ono iz Indije.

Projekt kanala je zamišljen tako, da bi se z majhnimi izdatki pridobile velike količine pogonske energije v korist razsvetljavi in industriji kolonistov. Električna centrala je v načrtu pred vstopom v Demir kapijo, ob jezu, kjer bi padala voda iz kanala 21 m globoko v strugo Vardarja.

Iz dveh vjaduktov preko struge Vardarja, bi voda levega kanala namakala tudi polja na desnem bregu. Ustanovila se je že posebna vodna zadruga s sedežem v Pepelištu.

V Gjevgeliji končavajo dela na kanalizaciji okolišnih pritokov, ki kmalu ne bodo več poplavljali ravnine. Velik, širok kanal je dolg 800 m in bo poslej naglo odvajal zaostalo vodo za železniško postajo dalje v betoniranem jarku v strugo Vardarja.

Zaradi malega padca Crne Reke je tudi okrog 10.000 ha plodne zemlje Bitoljskega polja neizkoriščane. Crna Reka s številnimi zavoji stvarja močvirje, zaradi katerega se največji del plodne Pelagonije ne more obdelovati. Glavni vzrok zastajanja vode Crne Reke je, da počasni tekoča voda pri selu Skočiviru ni mogla izklesati zadosti globoko korito. Ta prirodna zapreka zavira odtok vode iz zamočvirjenega Bitoljskega polja, medtem ko spodnji del rodovitna Pelagonija v poletni vročini zelo trpi na pomanjkanju vode. Pri Skočiviru nameravajo izsekati globokejšo strugo v soseški, v srednjem in dolnjem teku izčistiti in regulirati korito Crne Reke

ter tako prostrana polja rešiti dobočkasnosnemu poljedelstvu.

Jugoslavija prideluje večino pomembnejših industrijskih rastlin doma. V L. 1934 je bila žetev naslednja:

	obdelana površina	pridelek v m. stotih
sladkorna pesa	25.822	4.800.000
konoplja	36.907	375.960
lan	10.623	105.600
cikotija	929	83.875
tobak	7.154	60.490
oljnata repica	7.900	54.446
mak	7.654	16.015
hmelj	2.396	14.331
bombaž	1.351	5.133
sezamovo seme	1.127	1.734

V proizvodnji važnejših kulturnih rastlin zavzema bombaž predzadnje mesto. Za industrijsko potrebo naših predelnic uvažamo skoraj 35.000 ton bombaža iz inozemstva. Veliki načrti melioracije Južne Srbije, ki razmeroma ne zahtevajo mnogo denarja, bi uvozno postavko bombaža znižali na majhno vsoto. Zemlja najraznovrstnejšega sadja, vinogradov, južnega rastlinja, žitaric, prostiranih gozdov in pašnikov, Jugoslavija, bi se tako tudi v pogledu žetve belega zlata uvrstila med prve pridelovalke eksotičnega prediva na evropski celine. I. L.

E. Uhrbahn: DEČKA PRI BRANJU (lesorez)

HARBIN, DALJNIJ, PORT ARTUR

Tri imena, ki jih je bil pred tridesetimi leti poln svetovni tisk, tri imena, ki jih je poznal vsak šolarček, tri imena, ki pomenijo globoko tragiko zastoja v mogočnem stoletnem razmahu Rusije na Daljnem vzhodu. Še dolgo bo ruski narod trpel na posledicah kaznive brezbriznosti carskega režima, ki si ni znal opomniti pozicije ob Tihem morju, do-

prišla do popolnoma odprtega morja in do ugodnega pristanišča, ki bi bilo s časom postalo važen trgovski emporij. Pred vsem pa je bilo treba utrditi to važno točko in jo napraviti za nezavzeto oporišče pomorske sile. Vse kaže, da Rusi niso imeli dovolj časa, da izvrše orjaško delo, znano pa je tudi, da ruske vojaške in diplomatske oblasti niso bile na višku svoje naloge. Tako utrdbe niso

Ulica v DALJNEM

kler je bil sedanji tekmeč za prvenstvo na Daljnem vzhodu še v povojih in dokler je bilo še mnogo izgleda, da postane Mandžurija ruska in da ostane za vse čase del mogočnega ruskega imperija.

Ruski narod je na svojih potih v iskanju prostega izhoda na morje izvršil silovit napor, ko je v par stoletjih osvojil ogromna prostranstva Sibirije in prodri do Tihega oceana. Tu se je končno odprlo Rusiji široko morje brez onih ostalih izhodov, ki trpita zaradi njih Baltiko in Črno morje. Vendar pa je Rusija prišla do morja tudi tu le preveč na severu, tako da je celo viadvostoška luka zaprta z ledom cele mesece in se v tem pogledu le malo loči od Arhangelska. Šele zasedbo Port Arturja, oziroma z Sinitno najemniško pogodbo, je Rusija

bile dovršene, ko je prišel niponski napad brez vojne napovedi, na drugi strani pa ruski diplomatski zastopniki niso bili niti malo poučeni o tem, kaj se pripravlja. Kako neobveščena je bila uradna Rusija, priča izrek samega carja, ki je primerjal niponski napad z boljšim pikom, in splošno mnenje vojske, ki je lahkomiščno vzklikala: S šapkami jih bomo zametali.

Izid spopada je znan. Ogromna razdalja med bojnimi poljem in notranjo Rusijo, ki ju je vezala samo ena enotirna železnica, je povzročila, da ruska vojska nikoli ni imela dovolj čet, municije in drugih potrebščin, da bi bila kos Niponcem. Slednji so izsilili bitko za bitko, ki so bile vse nesrečne za Rusijo. Ko pa je bila vojska pod genera-

lom Linevičem toliko jaka, da bi lahko pobila utrujene Niponce, je izbruhnila doma revolucija in Petrograd je moral zaključiti mir, dasi je bilo jasno, da bi Niponska ne vzdržala nadaljnjih vojnih naporov. Ta poraz je stal Ruse pol Sahalina, Mandžurijo, Port Artur in Korejo, ki je bila prej že v sferi ruskega vpliva. Vse težave, ki jih ima Rusija še danes na Daljnem vzhodu, izvirajo iz nesrečne vojne na mandžurskih poljanah.

Luko Port Artur je bila Rusija zasedla l. 1898 po kitajsko-niponski vojni. Zmagovita vojska obnovljene Niponske je v enem dnevu osvojila kitajski Port Artur, toda morala ga je na pritisk Nemčije, Anglije in Rusije vrniti Kitajski. Od slednje so ga vzeli Rusi v najem za 99 let, kar je pomenilo trajno zasedbo. Razumljivo je, da mikado ni mogel

pozabiti, kako je bil kljub zmagi osleparjen za ves vojni plen. Mandžurijo je Rusija zasedla prav za prav šele med rusko-niponsko vojno, pač pa je bila ta pokrajina že prej pod ruskim vplivom, ker je Rusija zgradila znano železniško zvezo Čita—Harbin—Vladivostok, da si je tako skrajšala veliki ovinek ob rekah Amuru in Usuriju. Vse to, tedaj še sporno ozemlje, je danes pod posredno ali neposredno oblastjo Niponske, ki je s tem temeljito zaprla vrata ruskemu prodiranju ob tihomorski obali in v nje zaledje. Pritisk Rusije se je sedaj prenesel v Mongolijo in v kitajski Turkestan, kjer so si sovjeti zagotovili obširne pokrajine, n. pr. republiko Tuvo in vnanjo Mongolijo. Te pokrajine kljub vsemu ne morejo nadomestiti izgube Mandžurije in Port Arturja.

D A L J E

O Č I V I D E C O A B E S I N C I H

V Ženevi živi g. Métral, trgovec z orožjem, ki je prebil 10 let po Etiopiji, kupčujoč enkrat z raznim orožjem, drugič s smodnikom, dalje s plantažami itd. Poročevallec »Ženevske Tribune« ga je obiskal, da bi kaj zvedel od njega o trenutno zanimivi deželi.

»Ali je že kaj kazalo na italo-abesinski spor, ko ste pred 5 leti zapustili te kraje?«

»Po bližnem prepiru je dišalo že dolgo, morda od nekdaj. Rim, Pariz, London so v Addis-Abebi neprestano spletkarili, seveda vsak po svoje. Deloma zato, da bi preprečila to kovar-

Zenske iz Gale prodajajo kurivo iz kravjaka in gline

stvo, je Etiopija želela vstopiti v Društvo narodov.

»Kakšen je pa tamkajšnji narod?«

»Neoporečno hraber, a tudi blazno ponosen in pohlepen: z njimi ni mogoče trgovati. Kaj si hočete, bitka pri Adui je leta 1896. črnecem razodela, da belci niso nepremagljivi. Pripustitev v mednarodno organizacijo v Zenevi jim je še razpihala napuh, ko so videli, da Evropa občuje s črnim cesarstvom kakor z enakim članom. Ti rodovi namreč nič ne dvomijo o tem, da so poklicani, prej ali slej zmečkati vse belokožce. Spominjam se, na primer, poglavarja, ki mi je izjavil, da se bo Etiopija rajši tepla z vsem svetom in ga porazila, kakor da bi se odpovedala enemu samemu svojemu sužnju. Kako naj človek ostane dolgo v oslovnih odnošajih z ljudmi, ki so mu od rojstva sovražni?«

»Ali ni nikomur to uspelo?«

»Belgijcem se je še najbolje posrečilo, toda po zadnjih vesteh tudi oni popuščajo. Vzemite na pr. mogočno belgijsko družbo, ki je uvedla kavovec v Abesinijo. Zasadila je milijone dreves, danes jih je komaj še 500.000 — vse drugo so domačini popuščili in pokurili, ne da bi bile oblasti posegle vmes.«

»Ali Evropci ne zvedo še za časa o takem ravnanju?«

»Abesinija vabi k sebi belce in jim obeta čudovite koncesije. Ko je belec plačal, obdržijo njegov denar, njega pa zapode ali mu mečejo taka polena pod noge, da mora oditi. Tako se je zgodilo francoski družbi, ki je zabila 33.000.000 frankov; nato so jo znali prisiliti, da se je odrekla nadaljnemu iskanju.«

★

V tem načinu niza Métral svoje dogodivščine iz države judovskega leva. Dalje govori o težavah, ki jih ima belkopolti mož pred domačim sodiščem. Zakonik baje dovoljuje sodniku, da šele v 99 letih razsodi pravdo. Za nekatere zadeve so zadnji čas Evropci dosegli, da se je ta rok skrajšal na 25 let. A tudi to zboljšanje ne pomeni dosti. Kako naj črni sodnik označi za tatvino, kar se tamkaj smatra za trgovsko prebrisano, bržko nosi stroške belec?

Zamorska nehvaležnost je brez mej. To je spoznal belgijski grof L., ki si je najbolj prizadeval, da je Etiopija postala ud Društva narodov. V zahvalo mu je neguš podaril velikansko ozemlje. A toliko da se je vrli grof skušal

nastaniti na njem, so ga pognali iz Afrike!

Ker so v Addis-Abebi poginule živali gnile kar po ulicah, se je osnovalo društvo belih, pri katerem je bil tudi Métral, in se ponudilo negušu, da bo brezplačno prevzelo cestarstvo, le kožo, roge in kosti bi ohranilo zase. Tako sta bili obe stranki zadovoljni. A komaj so si belci postavili ogrado za razkosavanje mirhovin, pa jih naskočijo deželjani in jim vse razbijejo. Duhovniki so natvezli namreč lahkovernemu prebivalstvu, da tuji otročičke lovijo in jih cvro ter tako delajo zlato! Svečeniki, lakomni in krudi kakor čarovniki, s katerimi so donenjeji, so za belo pleme morda največja nevarnost.

R. M.

PODMORSKI TOKOVI

S pomočjo odbijanja glasu so proučili ves tek Zalivskega toka in na zemljevidu zabeležil brzino kakor tudi globino, ki znaša poprek 400 m. Ista metoda je omogočila zaslediti v Sredozemskem morju velikansko podmorsko reko, ki odhaja od afriške celine blizu 2 km globoko. Ta močna struja bo vsekakor ovirala izvršitev znamenitega Soergelovega načrta, tako zvanega panevropskega projekta, za delno osušitev Mediteraneja.

J. Wohlfart: V RAZMISLJANJU
(lesores)

GLAVNI DOBITEK

DR. VALENTIN KORUN

NADALJEVANJE

Priznati moram, da so me tam kar najprijaznejše sprejeli, kar baje ni navada pri tem uradu. Oprostite, gospod ravnatelj, da smo vas poklicali, je govoril poslušni uradnik in si v zadregi mel roke. Gre za golo formalnost. Saj veste policija je zelo radovedna oblast, hehehe! vse bi rada vedela, hehe.

— Da, da! No pa mene ne boste ujele. Davek imam poravnal, takso za limuzino sem pa tudi že plačal, prav lepo vsoto, res.

— Ne gre za to, gospod. Davki, takse so na skrbni davčne uprave, mi pa skrbimo za javni red in varnost.

— No kaj pa potemtakem hočete od mene? Vedite, da sem jaz eden tistih redkih lovcev, ki še nisem nikogar obstrelil, povozil pa doslej še tudi nisem nikogar. Da bi pa kradel ali ropal, tega menda vendar ne mislite o meni.

— Seveda ne, seveda ne. Nato je nekajkrat hrknil, nakar je rekel: Kakor sem že omenil, je policija zelo radovedna oblast. Tako bi tudi rada zvedela za izvor vašega nenadnega obogatjenja.

— Kaj vam je pa to mar! sem vzkripel. Navsezadnje boste še hoteli vedeti, kolikrat na teden jem pečeno kašo!

Ta zasmehljiv odgovor ga je razdražil. Grozeče se je vzravnaval in obraz se mu je zresnil v uradne poteze. Brzdajte se in dajajte mi spodobne odgovore! Jaz sem uradna oseba, je poudaril, se s pestjo leveice potrkal po prsih, s kazalcem desnice pa zapretil. Če ne poveste, odkod imate premoženje, bom skodpal, da ste, kakor se splošno govori, obogateeli na nepošten način.

— Torej na kakšen? A j mislite, da znam denar delati? Vedite, da sem za to vse preneumen.

— Verjamem, je priredil in se namuznil. Ampak tudi po drugih krivih potih se da priti do premoženja; na primer, pred letom dni je bila izropana Glavna posojilnica, iz katere so v omilici odnesli nad en milijon dinarjev. Po teh besedah je započil pogled vame, kakor da bi me bil hotel z očmi predreti. Zložincev pa še dozdej nismo mogli izslediti, je pristavil.

— Dovolj žalostno za vas in vašega policijskega psa, sem pikro odvrnil. No in zdaj ko ne morete pravih krivcev zajeti, naj bi bil jaz posojilnico ropal, ki niti ne vem, kakšen je vitrih, še manj pa, kakšna je svinjska taca. — Veste kaj? Potrudite se v Osrednjo banko! Tam vam bodo povedali, da sem zadel glavni dobiček v državni loteriji in da je odtod moje bogastvo. Upam, da je zdaj vaši zvedavosti ustrezno, in želim — Ni mi dal izgovoriti.

— Oh saj verjamem, gospod ravnatelj, saj verjamem, me je prekinil in mi stiskal roko. Čestitam, čestitam! Jaz vas itak misem imel nikdar na sumu, ampak od zgoraj sem dobil nalogo, da vas zaslišim. Kaj je naloga od zgoraj, pa sami veste. Hehehe!

Tako sem se rešil policije; toda hkrati se je raznesel glas o mojem dobitku. To je pa bilo, kakor bi bil hudčica izgnal z belcebubom.

Beračev sem se že prej komaj otreasal, ko je bil še stotak zaželen gost v mojem žepu. Zdaj so pa kar v strnjeni vrsti stali pred vrati mojega stanovanja. In sosed Knebelj! Ta je šele bil ptič. Nežno me je prijel pod pazduho in mi govoril: Vendar ne boš tako neumen, da bi denar kam nalagal; da bi potem moral prositi zanj in bi ti ga vračali po petdeset dinarjev na mesec ali pa še to ne. Je vendar pametneje, da ga porabiš s prijatelji nego da bi se kdo ve mastil z njim. Tako je modroval, in še preden sem mu mogel odgovoriti, je izgnil v dalmatinsko klet, kjer si je kratko in malo na moje ime uredil račun.

Gospe Podgrajke pa je bila sama sladkost. Kar iskala je prilike, da bi me zatekla. Oh zdaj, ko ste cel bankrot, boste vendar našemu Janezku birno zavezal, je lepetala. Ubožec si tako želi zlate urce, da se mi kar smili. Vsak dan jo hođi gledat v izložbeno okno. Pravi, da mu je tista najbolj všeč, ki visi na zlati verižici. Seve ko bi vi vedeli, kako je ta otrok brhiten, bi se ne dali prositi. To bo še kdaj velika kapuciniteta iz njega.

Pa tudi v javnem življenju zdaj ni sem bil karsibodi. Društvo za društvom me je prosilo pokroviteljstva

pri veseljih. No in častihlepen, kakor sem, tehi časti nisem ne rad prevzema. Kako mi je pa dobro delo, ko so pri slavnostih razbirali moje vrline! Od sladke ganjenosti kar nisem mogel zadržati solz. Moji ženi pa to ni bilo nič kaj po volji. Čisto te bodo pokvarili s tem hinavskim povzdigovanjem, se je hudovala. Domišljav si že tako dovoja, zdaj boš pa še bolj. Nazadnje se še prevzameš. Kaj misliš, da imaš kako vrlino? Prav nobene ne.

Eno se mi je pa le zdelo za malo, namreč da ni nihče omenjal tudi mojega pisateljskega talenta. In ko sem ženi to potožil, je rekla: Kako neki,

ko pišeš same neumnosti, in to v teh žalostnih časih, ko bi se človek najrajši neprenehoma jokal! Filozofske probleme naj bi reševal v svojih povestih ali vsaj gazele zlagal, potem bi te po pravici hvalili.

Kljub spremenjenim razmeram svoje stare navade nisem opustil in sem kakor doslej tako tudi odslej napravil pogosto izlet h Sv. Katarini. Vendar tako brezskrbno nisem več hodil kakor nekdanj. Prej se še zmenil nisem, če sem na samotnem kraju srečal kakoga capina. Zakaj neki? Saj bi mi ne imel ničesar vzeti. Zdaj pa, ko sem veljal za bogatinca, sem se med pot-

LUDVIK RICHTER

VESELA DRUŽBA

Gotha
Dixit

jo plaho oziral okrog sebe, ali ne pre-
žiti kje kak ropar name. In kakor se je
pokazalo, ne brez vzroka.

Ko sem namreč nekoč prišel na sa-
motno stezo pod Jeterbenk, tedaj pla-
neta iz gošče proti meni dva rokomav-
ha. Eden me zgrabi za roke in zakri-
či: Denar ali življenje! drugi mi pa
seže v žep ter sikne: Pa nama je ljub-
ši denar ko življenje! Jaz sem kričal
in se ju otepal, kolikor sem mogel. V
tem položaju začutim dregljaj v re-
bra: Nož! Ha! Zdaj je po meni! zav-
kam. Nato drugi dregljaj in znani glas:
I kaj ti je pa, da tako kričiš?

— Pomagajte! Roparji so! zavpijem.

— Kje neki? Ali si znorel ali kaj?
Saj ležiš vendar doma v postelji. —

Tedaj se predramim in si omanem
oči. Bil sem ves poten. Ohi, kakke hu-
de sanje sem imel! vzdahnem. Da sem
v looteriji dobil milijon; odtlej pa nisem
imel mira, pač pa same sitnosti in
skrbi. Nazadnje so me še roparji na-
padi. — Hvala Bogu, da vse to ni nič
res; da so bile le sanje.

— Milijon bi bil že dober, ko bi ga
imela; četudi samo dinarstci, me je že-
na zavrnila. Seveda ni mislila resno,
temveč kar tako, da mi je oporekla,
kajti ona je vsakikrat drugačnega
mnenja nego jaz.

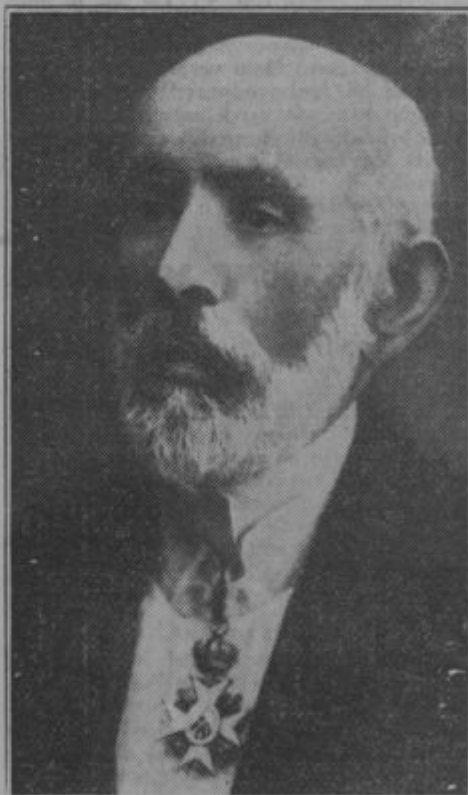
IZ ŽIVLJENJA DAVORINA JENKA

SKLADATELJEVO BIVANJE V PRAGI IN DRUGO

PAVLE KALAN

Dos. Stritar je v svojih »Spominih«,
v katerih je posebno poglavje po-
svetil Davorinu Jenku,¹ zapisal,
da je Jenko »šel tudi v Prago, mu-
zikalno mesto par excellence, učiti
se sosebno orhestracije«. Nedvomno na
osnovi te Stritarjeve navedbe je omenil
Jenkov študij v Pragi tudi dr. J. Mantuani
v življenjepisu »Skladatelj Davorin Jen-
ko«² in pripomnil: »Kdaj je bil na Češkem
in da-li samo enkrat, ali tudi ponovno, ni-
sem mogel ugotoviti.«

Avtentično pričjo o Jenkovem bivanju v
glavnem mestu češkega naroda je objavil
prof. Evgen Vavken v članku »Bivanje Da-
vorina Jenka v Pragi«.³ Jedro tega članka
je Jenkovo pismo iz Prage šodni-
ku in znanemu glasbeniku Andreju Vav-
knu v Cerkljah pri Kranju. Zaradi zveze
s pričujočim sestavkom naj posnamem ne-
kaj momentov tega pisma. Pošljajoč 10
izvodov svojih »novih pesem«, prosi Jenko
naslovljenca, naj jih kolikor mogoče raz-
proda, preostale izvode pa naj izroči »za
prodajo strežaju čitavnic« v Kranju, ki
da ima še nekaj eksemplarov Jenkovih pe-
smi op. 4; čez 14 dni se spet povrne v
Beograd, a ker mu za pot manjka denarja,
prosi Vavkna, naj mu posodi 20 fl.; ob
koncu pisma beleži svoj naslov: »Prag,
Václavské náměstí u arcivévodí Štěpána«;
v pripisu sporoča pozdrav znanecem, med
drugimi »gosp. fajmoštru v Cerklah« in
»gosp. Antonu«, in se opravičuje, da p-
sma ni frankiral; dopis je brez datuma. —
Priobčeva'ec si je prizadeval, da s pomo-
žjo vsebine pisma dožene dobo Jenkovega
bivanja v Pragi. Opirajoč se na podatke
Koželjeve »Bibliografije skladb Davorina
Jenka«⁴ in na ugotovitve o »fajmoštru v
Cerklah« (= Andrej Bohinec, umrl 30. de-

DAVORIN JENKO

cembra 1871; letnica 1872, ki jo navaja
Evg. Vavken po Lavrenčičevi »Zgodovini
cerkljanske fare«, je napačna; Bohinčeva
smrt je zabeležila na pr. »Zgodnja danica«

1872, str. 8) in o »gosp. Antonu« (= kaplan Anton Golobač, ki je za Bohinjcem prevzel župnijo v Cenkljah), sklepa priobčevalec, da se Jenkove besede glede »novih pesem« »ne morejo nanašati na zbirko pesmi (op. 5.) iz leta 1879, temveč na op. 4. iz leta 1868.«, ter domneva, »da se je napotil Jenko že leta 1868. konec julja ali v začetku avgusta v Prago, ne da tam študira, temveč da uredi čimprej svoje račune s tiskarno, ki mu je tiskala op. 4.«, da todaj »Jenkovo bivanje v Pragi pada v avgust leta 1868. in da je op. 4. izšel pred julijem tega leta«.

Toda piševe sodbe vzbujajo pomisleke. Predvsem preseneča okolnost, da bi bil skladatelj najnovejšo zbirko svojih pesmi izročil v razpečevanje »stražaju čitavnice« v Kranju že pred odhodom v Prago, dobrih znancem v rodni krajini pa bi jih bil ponudil s posredovanjem prijatelja Andreja Vavkna šele iz Prage. (Priobčevalec pišma namreč meni, da je Jenko, po povratku iz Beograda v domačo deželo, še pred odhodom v Cenkljah »izročil prav vse iztis najnovejše zbirke (op. 4.) kar jih je imel s seboj«, slugi kranjske čitavnice, s katerim je potem »napravil pred odhodom na Češko« obračun.) Malo verjetno se zdi tudi, da bi se bil Jenko odpravil v daljino Prago samo zato, da uredi račune s tiskarno, in to brez dovoljnih sredstev, saj je moral prositi Vavkna za posojilo in celo pisma ni frankiral!

Nekaj drobniš vosti o Jenku in njego-

vem delu, ki sem jih zbral iz našega tiska onega časa, nam bo te pomisleke podkrepilo in nam hkrati določneje odgovorilo na vprašanje o dobi skladateljevega bivanja v Pragi. Tudi zaključki g. Evg. Vavkna bi bili gotovo drugačni, da ga ni spravila na krvo pot naša — bibliografija.

Letnica 1879, ki jo navaja g. Slavko Koželj v svoji bibliografiji Jenkovih skladb za op. 5 (»Srbske, hrvatske i slovenske pesmi«), je povzeta po Simoniču,⁵ po katerem jo je bil sprejel tudi Mantuani.⁶ Jenkovo delo je sicer brez letnice, iz posvetila (»Gospodu Dr. L. Tomanu, neutrudljivemu boritelju za narod i domovino«) pa smemo sklepati, da je vsaj takrat, ko je avtor odpremil pesmi v tiskarno, Toman še živel. Lovro Toman je umrl 16. avgusta 1870. A ta zbirka Jenkovih napevov je izšla, kakor nam sprčuje tedanje časopisje, še pred Tomanovo smrtjo!

D a i j e

¹ »Zvon« 1880, str. 379—382.

² Glej spomenico cerkljanske šole (ur. Josip Lapajne) »Od Ilirije do Jugoslavije« (1931), str. 68.

³ »Jutro« 1935, št. 286.

⁴ V Mahkotovi brošuri »Davorin Jenko« (1935), str. 8 sl.

⁵ Simonič, Slovenska bibliografija (I. snopič — 1903), str. 183.

⁶ Gl. »Od Ilirije do Jugoslavije«, str. 70.

IZ PRAKTIČNE MEDICINE

Kislina za nego nog

Curiški zdravnik dr. Spinner priporoča kisle kopeli kot najboljši pripomoček zoper potne noge. Te kopeli so najboljše z mešanico jesiha in vode, dočim se je treba mila, sode, boraksa brezpogojno čuvati, ker povzročajo te snovi amonakalno vretje in dajejo neprijeten duh. Za suho nego nog uporabljajmo nevtralni lojevčev prašek, na noben način pa ne škroba ali magnezijevega karbonata. Najcenejši pripomoček zoper potenje nog je mešanica lojevčevega praška z borovo kislino. m.o.

Ameriški poskusi

Newyorški zdravnik, prof. dr. Laird, je hotel dognati, zakaj so se Američani navzeli razvade, da delajo z nogami na pisalni mizi. Izbral si je šest poskusnih oseb iz raznih slojev in jim je dal duševno delati v vseh mogočih telesnih položajih. Pri tem se je izkazalo, da so bolje delale, če so bile v takšni legi, da jim glava ni bila višje od nog. Še boljši so bili rezultati, če je bila glava nižje od nog. Razlaga za nogo na pisalni mizi bi bila torej tu. Vprašanje je samo, da-li se bodo v bodočnosti vsi pisarniški vodje strinjali s tem, da bi

jim nameščenci sedeli z nogami na pisalnih mizah.

Takšni nenavadni eksperimenti so v deželi tisočerihi možnosti sploh zelo priljubljeni. Na Michiganskem vseučilišču so pred kratkim pripravili nekoliko jecljavcev do tega, da so lažali po vseh štirih — in jecljanje je izgnilo. Ali bo ime'a ta ugotovitev kakšen praktičen pomen? Ne verjame-mo, kajti v vsakdanjem življenju bodo imeli jecljavci pač le malo priske spustiti se na vse štiri, če bodo hoteli nekaj hitro povedati. Toda o »mehanizmu jecljanja« je poskus dal zanimive rezultate: zdi se namreč, da je jecljanje posledica nerednih krvnih pritiskov v možganih in ta nered izgine, če vnanji vpliv spremeni razmere pritiskov.

Z drugimi besodami: oba eksperimenta, ki sta izvirala s povsem drugačnih vidikov, sta pokazala, da razmere krvnega pritiska v možganih, ki jih povzroča človekovo pokončno držanje, n'kakor niso pod vsemi pogoji najboljše. Človek je v svojem razvoju postal današnji »homo sapiens« — kako daleč bi šele prišel, če bi bil ostal od vsega početka v telesni drži po vseh štirih, ki so jo prakticirali nekoč naši predniki. m.o.

D O M A Z E T

L KOSTIAL

Pri narodih, ki so živeli v rodbinskih združbah, n. pr. pri Srbih, Hrvatih in Bolgarih, je človek, ki se prženi v nevestino hišo, preziran, malo čislán. Zato ga označujejo z različnimi ne preveč leskavimi, pogosto porogljivimi imeni.

Srbohrvatci imajo kar 18 imen za takega moža, za »prizečenega čovjeka«. 1. Najbolj razširjen je izraz domazet, t. j. domači (hišni) zet (ker živi na tastovem domu). 2. V istem pomenu se rabi tudi naziv domazetovič, ki ni patronimik (prim. poštenjakovič!). 3. Dohodac = čovjek, koji dohodi (dodje) ženi u kuću. 4. Babosuk (na Hrvatskem) je menda le tisti, ki se prženi v hišo kakve vdove; dr. Salomon Krauss prevaja »Altweiberaufschürzer«. — 5. Pripuz (v Srbiji) = čovjek koji pripuže (= se priplazi) u ženinu kuću. 6. Prišučko in 7. prizetko (v Aleksinački Moravi): prvi izraz je morda od štetiti = molčati, drugi pa seveda od prizetiti se. V pirotškem okrožju pravijo 8. prizetnjak. 9. Prišvarak (v Vojvodini); nisem mogel ugotoviti prvotnega pomena. 10. Privodnjak je zet, ki ga je ženska privedla v hišo svojega očeta; po Kraussu pravijo tudi Bolgari »zet na privode«; 11. Srbi v Bački pa doveden (zet). 12. Priženjenik (po Kangrgi in Ristiću tudi priženja) pravijo na Hrvatskem in v Slavoniji. 13. Právuk (v Srbiji) = koji se privukao (= se privlekel), oz. ki ga je nevesta privlekla. 14. Prišupak: po Brozu-Ivekoviću zloženka besede šupak = guzica (= rit) s predpono pri-. 15. Uljez (v Srbiji) = zet, koji uljeze (= udje, unidje) ženi u kuću. 16. V Sremu pravijo útorskalo in utóskalo; obrazilo -lo za tvorbo nazivov moških bitij daje vedno zaničljiv ali pa posmehljiv pomen, glagol toskati pa pomeni odrivati. Če smemo verjeti Sal. Kraussu, imajo v Slavoniji 17. izraz fukàra, (ki pomeni drugod a) sodrigo; b) skopuha, v kajkavski Bednji (v švanečkem srezu) pa 18. p.z.olovec.

Namesto glagola oženiti se se uporabljajo o takem preziranem človeku posebni glagoli: 1. prizetiti se, oženiti se na blago (v Primorju). 3. pridomazetiti se (v Črni gori, Hercegovini in ponekod v Bosni). 4. priženiti se (v Slavoniji, zl. v nekdanji požeški županiji). 5. doći na ulaž (okrog Dubrovnika). 6. uljesti (v Bosni in Srbiji). 7. pripusti, pripuzem (v Srbiji). 8. udati se (okoli Lovreča v Dalmaciji); ta glagol, ki izraža podrejenost in pokorščino, se rabi po navadi le o ženski: Mara se udala; če torej pravijo o moškem »udano se«, je to prezirljivo. 9. Po Vukeliću in Kraussu govorijo Bunjevci v Bački: »ne-

vesta ga je dovela«. 10. Kangrga in Ristić imata za domazeta definicijo: »muž, koji se useli u ženinu kuću«.

V slovenščini poznam razen krepke besede p.z.oхранec (v sev. Istri) samo izraz rejec na goriškem Krasu (Strekelj, Morphologie des Görzer Mittelkarstialektes, 1887, ga definira: »der durch Heirat ins Haus der Frau übertritt«.) Pri Ložu in Rakcu je v rabi glagol prizetiti se = priženiti se; drugod pravijo »oženil se je na roko« (namesto posestva je prinesel ženi delavne roke) in pa »samo hlače je prinesel k hiši«. — Blagovnica je po L. Svetcu, Fr. Erjavcu in Streklju »edina hči v hiši (ki ji pripada vse imetje): Ne vem, ali poznajo ta izraz samo na goriškem Krasu in okoli Litije ali pa še drugod. Po Kraussu pravijo takemu dekletu v hrv. Primorju blagarica in blagašica, v dolini Cetine v Dalmaciji pa dotarica. Ker se taka ženska nemški imenuje Erbtöchter, prevaja S. Krauss srbskega domazeta z besedo Erbtöchtermann.

Viri: I. Djordjević, »Naš narodni život«, 1923 (»Srpska kršževna zadruka«, Beograd,) str. 98 ss. 2. Fr. Sal. Krausa, »Sitte und Brauch der Südslaven«, 1885, str. 467 ss. (Knjiga na povzem mamesljiva!) 3. Broz ilveković, »Rječnik hrvatskega jezika«, 1901.

NA SANKANJE

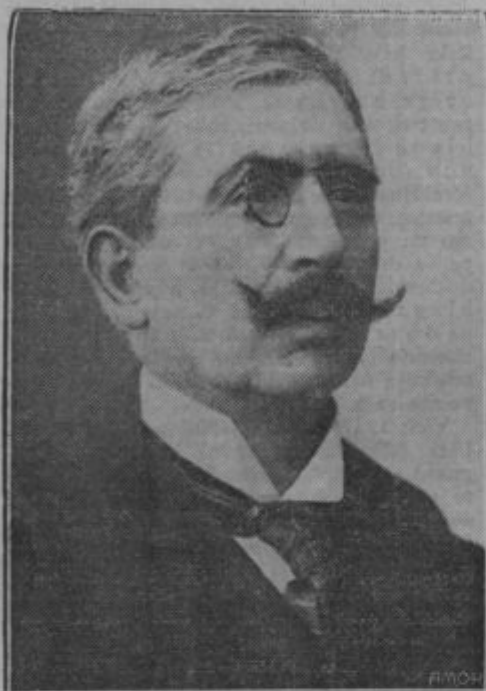
IZ LITERARNEGA SVETA

SIN HELENSKE ZEMLJE —

FRANCOSKI PESNIK

Jean Moréas

Ob priliki grških dogodkov v zadnjem času pride prijatelju slovstva na um, da Homerova domovina včasih izvaža genije. Tak je Jean Moréas, rojen l. 1856 v Ate-

JEAN MOREAS

nah, poklican na večna lovišča pomladi 1910. Pravo ime mu je bilo Papadiamantópulos. *) Prišel je l. 1879. v Paris, je začel pridno poučevati francosko govornico in književnost. Njegova dela v vezani besedi odsevajo zaporedne faze njegovega študija: v prvih verzih čuješ daljni odmev Plejade in Rousarda, nato odsev zlate dobe v »Ifigeniji«, ki se lepše čita nego vidi z odra. Nato romantika, parnasovci, simbolizem. V zadnji postojanki se je najbolje počutil. Njegova mojstrovina so »Stance«, ubrani stih, ki diha pod vplivom ubogega Leliana (Verlaine-a), Baudelairea, Mallarmé-ja, prinašajo pa tudi »arke iz nesmrtnih Helade«.

Ponosni, dostojanstveni in ubožni pesnik je zaživel vsak dan šele pozno v noč. Po polnoči je dal slovo svojim meditacijam in stopil v kavarno, kjer je brez kraja in kon-

*) Moréas, ljudski naziv za stari Peloponez po 13 stoletju, nastal po predevcu ali metatezi iz Romea, t. j. Rimska dežela, ali pa iz grške besede za murvo, moréa, je videti podlaga njegovemu psevdonimu.

ca igral domino s Ph. Berthelotom, bančnika, ki je zložil znameniti sonet z rima mi na omphe. Se raji pa se je spuščal v literarne pogovore, zabeljene s paradoksalnimi krilaticami. Proti 3. ali 4. uri je odvedel vse svoje zamiznike v kako beznico, kjer je vzbujal pozornost kakor oblašten mogotec. Z večno cigaro med zobmi je znal človeka srepro pogledati, da je vsakomur prešlo veselje za roganje.

Do zadnjega diha mu je bila poezija skoraj edina skrb. Ob zadnji uri, ko je neustrašno zri smrti v oči, se je Barrés sklonil nadenj, da bi ga v slovo na čelo poljubil; tedaj je čul šepet: »Klasikov ni, romantikov ni, vse to je sama f.. Pesniki so, ki imajo vleum. To pa je vse! To so mu bile poslednje besede. A. D.

NOVE KNJIGE IN REVIIJE

IVO ŠORLI: PETDESET ODSOTKOV

Izdala in založila Vodnikova družba
v Ljubljani, 1935

Zgodba te povesti nas nehoti spominja na neko nedavno afero v Mariboru, ki je tudi vzbujala senzacijo zaradi trgovine z

DR. IVO ŠORLI

vložnimi knjižicami in z njo združenimi nečednostmi. V dejanje posegajo samo povprečni ljudje, v katerih je petdeset odstotkov grešnika in petdeset odstotkov pravičnika, sto odstotkov poštenjaka in sto odstotkov lopova pa ni v nikomer. To je tudi osnovna teza vse povesti. Tehnično delo zelo sliči naturalističnim ustvaritvam in temu ustreza tudi jezik, ki dobro podaja govornico mestne polinteligence.

Hilda, glavna ženska oseba, je našminhana, se razkošno nosi in se postavlja z znanjem jezikov. Osebe poznajo v medseboj-

nem oštevanju precej bogat slovar raznih psovk: beštija, butec, dedec, falot, frklja, kanaliža, lomastež, mameluk, norec, potep, robavs, neverjetni stvor, svinja, šlapa, šleva, i. dr. Za gosposčka bi dodal k zadnjic naštetim sinonimom še dva: pustolovec in salonski slepar (Mencinger, Abadon 121).

Dr. Šorli piše čuvstvo, za kar se je zavzel zadnjic tudi prof. Koštičič (Zis knj. 19., str. 77), vendar bi rad podpri Pisavo čustvo, kot jo imajo Breznik-Ramovš in Glonar, in sicer iz teh razlogov: Od časa, ko je beseda prišla v naš knjižni jezik, nahajamo dvojne oblike:

Bežek in Ozvald pišeta čuvstvo, Lampe in Veber pa nasprotno čustvo. Tega ni mogel odpraviti niti Levec, ki zahteva čuvstvo. Zadnje čase pa daje praksa prednost čustvu. Izpad v-ja ni osamljen primer, ampak ga poznamo n. pr. v kraljestvu, pri Trubarju še kraljevstvo. In končno: Breznik je dal besedi v najnovejši izdaji Slovnice drugo etimologijo: iz čut-stvo (prim. str. 50).

Zaradi novega beganja javnosti naj omenim, da piše Šorli: babjak, meseci, precejšnji itd., kar beremo tudi splošno v tisku. Dalje govorimo menda res inženir, pišemo pa skoraj splošno inženjer, ki je bliže izvirnemu ingénieur in pisavi drugim jezikom. Stanko Bunc.

Opomnja. Uredništvo »Življenja in sveta« se bo držalo »Slovenskega pravopisa«, ki sta ga priredila A. Breznik in F. Ramovš, toda s popravki I. Koštičiča in A. Debeljaka. Kakor doslej bo tudi v prihodnje skrbelo za čistost v besedišču. I. P.

VODNIKOVA PRATIKA ZA L. 1936.

Uredil dr. Pavel Karlin

Prav v teh dneh pred desetimi leti je bila ustanovljena »Vodnikova družba« — nekoliko pozno ne le s svetovnonazorskega vidika, ampak tudi glede na tržne razmere in njihove izrabe, kar družba danes v času načelnih razkolov in gospodarske krize čuti moralno in gmotno. Pomenek o tem na tem mestu bi zahteval preveč ozirov. Kdaj pozneje, morebiti ob priliki, ko bo dozorel čas za obelodanjenje doneskov k prosvetnemu delu sodobne »napredne fronte«. Čeravno se je torej zamudil ugoden trenutek — v korist ali v škodo politike, kar priznava tudi sicer nekoliko preveč optimističen uvodnik v letošnjem koledarju — vendar dejstvo je tu in obstoj družbe je zagotovljen, kajti v danih razmerah je 15.000 članov vendarle častno število, ki ga družbino vodstvo navzlic splošno slabemu gospodarskemu stanju ne bo smelo »podcenjevati« z morebitnimi izdajami knjig povprečne kakovosti oziroma vredno-

DR. PAVEL KARLIN

sti, pa čeprav bi bile zares neizpodbitno izvirne.

Družbeni koledarji so bili doslej še vsi vsestransko zanimivi. Tudi letošnja pratika, ki jo je že devetič spretno uredil dr. Pavel Karlin. Poleg potrebne pratičarske vsebine je poučni in zabavni del tako srečno izbran, da nudi vsakemu nekaj. Zdi se, da bi bilo škoda vsakega prispevka, če bi bil natisnjen v kakem strokovnem listu, kjer bi se izgubil v pozabljenje. Sicer pa družbine knjige — v prvi vrsti seveda koledar — niso namenjene le enemu staru po načinu Cankarjeve družbe ali Kmetijske matice.

Nekoliko vsebine: univ. prof. dr. Metod Dolenc je ob zbirki slovenskih pregovorov (Kocbek-Šašelj) napisal tako poljudno razpravo v zvezi z našim ljudskim pravom, da jo bo bral z velikim zanimanjem tako preprost človek kakor izobražen mož. In kdo se ne zanima za Slovence v Jugoslaviji in izven nje, ki jih je opisal (menda po točni statistiki) prof. dr. P. Breznik? Ali za važno vprašanje virov našega narodnega gospodarstva v članku »Socialna fizika in Jugoslavija« iz peresa prof. M. Adlešiča? Prav tako nista odveč članka A. Jamnika, ko celo naši leposlovni obzorniki prinašajo razorave o vprašanih krize naše vasi in kmečkega življa. Poleg tega je v pratiki še mnogo dobrih in praktičnih prispevkov, ki so obogatili našo tako revno poljudno znanost. Urednik je po starem običaju uvrstil v koledar tudi dva leposlovna prispevka (G. Strniša, Dvojčka s Podrekarjevimi ilustracijami in Ks. Jelšni-

kova. Legenda o lesenih angelih z Omalnovimi risbami). Česa drugega primernega najbolj ni imel na razpolago. In vendar bi bilo potrebno, da sodeujejo v priliki najboljše pripovedniki, seveda brez vsake »vodnikarske težnje«, ki je vsaj sedanjemu koledarjevemu uredniku tuja. Menda se ne bo zgodilo, da bi družba po vzglodu Mohorjanov zahtevala poseben »pisateljski ton« ali beletrijo »Vodnikovega tipa«, kar je dr. J. Glonar že l. 1917. upravičeno očital Mohorjanom. Dvoje ali troje leposlovnih prispevkov je v koledarju dovolj, saj družba vsako leto izda po eno ali po dve pripovedni knjigi. Zelja anonimnega pisca v »Jutru« (19. l. t. l. — značilno za naše razmere je, da se v tisku pojavljajo vprašanja, ki se ne tičejo samo posameznikov, skoraj redno brezimno), da bi »Vodnikova« pratika lahko postala nekak literarni almanah in bi tako že najbolj odgovarjala željam večine svojih čitateljev, se zdaj osamljena. Isti pisec pravi tudi: »Mnoge iz teh 40 knjig bi morda sploh ne bile zagledale belega dne« (če ne bi jih izdala družba namreč). V tem oziru se nemara ne moti.

Skoraj neposredno pred Sejmi je uvrščen zanimiv prispevek pisatelja dr. Iv. Laha »Ob stoletnici prve slovenske povesti«, ki na prijeten način popisuje življenje in delo pisatelja-župnika Janeza Ciglerja in pomen njegove povesti »Sroča v nesreči« za razvoj slovenskega izvirnega pripovedništva. Zakaj je ta prispevek potisnjen tako v ozadje, ni umrljivo.

Jezik v priliki je — izvzerniš kakšnih dvajset besed — enoten in čist, kar je tudi zasługa njenega urednika. Iv. Podržaj

Uredništvo je prejelo:

»LJUBLJANSKI ZVON« l. LVI. št. 1—2. Na prvem mestu priobčuje urednik Juš Kozak »Načrt za uvodnike, programatičen članek, v katerem pojasnjuje stališče uredništva glede vprašanj sodobne kulturne krize in pravi: »Boj kakor kdaj zahteva danes čas, da sprejmemo in vodimo borbo, da opredelimo svoj svetovni nazor. Stojimo na stališču svobodnega svetovnega nazora, ki si ne lasti onostranskih razodetij, ampak se zaveda, da vse prizadevanje služi ustvarjanju se zemeljski resnici.« Članek, ki je menda tudi prva izpoved misli in nazorov v smislu lanskega urednikovega povabila spričo govorov na pariškem in moskovskem pisateljskem kongresu, ne podaja samo obrisov daljnosežnosti današnje kulturne krize, ampak tudi smernice za nov izraz in novo estetiko v zmedli kulturnih, socialnih in političnih nenavadnih prikazni v povojnem času. Res je, da moderna kriza ne zaupa več romantičnemu begu v preteklost, vendar bi morebiten ugovor, češ, da članek ne vsebuje prave saakrbljenosti za resnične

vrednote evropske kulture, ne bil neumešten.

Znanstveniku in estetu dr. Ivanu Prijateljju je posvetil A. Ocvirk daljši članek, s katerim je osvetlil jubilatovo bogato delo na polju naše literarne zgodovine.

Ob priliki osemdesetletnice rojstva Antona Aškercera — »našega velikega obraznega in izraznega realističnega oblikovalca« (dr. Iv. Prijatelj) — je priobčila M. Boršnik v tem zvezku »Aškercova pisma Zmavcu«, dragocen prispevek k boljsemu umevanju svojstvenosti vaškega kaplana, toda svobodnega pesnika.

Zanimiva in v nekem oziru celo aktualna je I. Brnčiča razprava »Ob veliki korespondenci«, ki se kritično bavi s »Slovincov vsakom« Stankom Vrazom.

Kratek, toda važen za naše čase in razmere je K. Ozvalda esej o šoli »Ne ubijaj, marveč — oživljaj!«

Pripovedovno zastopata v tem zvezku samo A. Ingolič z nadaljevanjem romana »Zemlja in ljudje«, (ki bo v kratkem izšel v celoti pri mariborski Tiskovni založbi) in Fr. Bevk z začetkom daljšega avtobiografskega spisa »Začudene oči«.

V vezani besedi se je po daljšem odmoru oglašil Anton Debeljak s sonetoma »Svoboda« in »Sodobno«. Zadnja pesem je tako značilna in aktualna, da jo ponatiskujemo brez dovoljenja pesnika in uredništva:

Kdo, tretjerodinec, tedak, trgovček,
kdo več med nami si od ust prišril,
kdo večkrat dinček siv v škrambljico vrže,
kdo vedno bolj grmadi Petrov novček?

Ko zverhan je globoki rimski kovček,
milijonar denarca vse postrle
in šuri se čez morje, da tim brže
v nebo bi mogel airički surovček.

A tja kupil so za Novček tanks,
topova, krogle in stropene pišce
pa neupnane strojno nagljo.

Letalo, glaj, z omotične vlakne,
namerjeno v krščanke in poganke,
vse goši v naj z moderno nagljo.

M. Klopčič je objavil pesem iz rudarskega okolja »Svetilka ob rovu«.

Ožji krog bodo zanimale kritične opombe Vl. Premruja h knjigi M. Vidmarja »Moj pogled na svet«, prav tako Vl. Pavšiča prispevek »Problem gledališčenega prostora«. V rubriki Kritika poročata A. Gspan o osemnajstem zvezku Cankarjevih zbranih spisov in T. Sifrer o novih zvezkih Mohorjevega »Cvetja iz domačih in tujih logov«. V Socialnem obzorniku je priobčena J. Kerenciča »Študija o naši vasi«. Na koncu zvezka sta dva ruska prispevka o obletnici Tolstega v Rusiji.

»Ljubljanski Zvon« se naroča pri Tiskovni zadrugi v Ljubljani in stane celoletno Din 120. Naročniki imajo 30% popust na vse knjige in publikacije Tiskovne zadruge.

FILATELIJA

Novе znamke.

Egipt: Petnajstega februarja je izšlo v Egiptu pet spominskih znamk za poljedelsko in industrijsko razstavo v Ghizi. Znamka po 5 milimetrov kaže obelisk, po 10 in 13 milimetrov razstavno poslopje, po 15 in 20 milimetrov pa okrogel paviljon.

Braziliija: Za stoletnico prve brazilske železnice je že nedavno izšlo več spominskih znamk. Zdaj smo zvedeli še za dve dodatni vrednoti: znamka po 200 reisov, olivno črna, s sliko gauča na konju, je že izšla, znamka po 300 reisov pa izide v nekaj dneh.

Bolgarija: Dosedanje znamke po 1 lev (zelena), 2 leva (rdeča) in 6 levov (višnjeva) so izšle z vodnim znakom, ki kaže valovite črte.

Haiti: V spomin na pisatelja Dumasa, ki je bil po rodu s Haitija, je izdala republika posebno spominsko znamko po 25 centov v višnjevi in rjavi barvi.

Paragvaj: Izšla je trikotna znamka za letalsko pošto po 17 pesov. Znamka je litografirana in hvali v tekstu paragvajski tobak.

Zedinjene države: Izšla je posebna znamka za zračno pošto po 16 centov v višnjevi in rdeči barvi.

Poljska: Razen že omenjenih znamk s pokrajinskimi slikami so izšle še naslednje vrednote: po 45 grošev (temno rdeča) s sliko gradu Podhorce, po 50 grošev (sivo črna) s sliko ene izmed varšavskih ulic, po 55 grošev (višnjeva) s sliko Raczynskijske knjižnice in po 1 zlot (temno rjava) s sliko katedrale v Vilnu.

K zgodovini znamk

Vojna z znamkami v Južni Ameriki se vneto nadaljuje. Nedavno je izdala re-

publika Paragvaj znamko, ki jo prinašamo v reprodukciji.

Že pol stoletja se prepirata Bolivija in Paragvaj za skoraj nedostopno ozemlje Gran Chaco. Zaradi te pokrajine, ki leži skoraj v geometrični sredini Južne Ame-

rike se je vnela krvava vojna, ki se je končala s porazom dosti večje Bolivije.

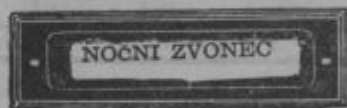
Leta 1925. je Paragvaj izdal prvo znamko z zemljevidom, na katerem je bil Gran Chaco zarisana kot sestavni del Paragvaja. To znamko so sprejeli v Boliviji seveda z velikim ogorčenjem. Dve leti nato je odgovorila Bolivija z znamko, na kateri je bil Gran Chaco njen.

Potem so izhajale leto za letom znamke, kjer je bil Gran Chaco zdaj bolivijski, zdaj paragvajski. Več kakor tucat takšnih znamk je že doslej izšlo. In med tem ko je vojna med obema državama za to ozemlje že davno končana, se vojna z znamkami še nadaljuje.

PRAKTIČNE NOVOTE

Nič več negotovega tipanja v temi!

Navzlic dnevu je v temni hiši včasih zelo težko prebrati tablico z imenom na vratih, v večernih urah ni mogoče prebrati imena hišnega lastnika ob vrtnih vratih ali pa opozorila na nočni zvonec. Vse, kar je napisano na takšnih tablicah, si torej nado-

mestimo rajši s črkami, ki vsebujejo radij in se v temi svetijo. Svetilkajoča se barva, s katero so narejene črke, se ne sveti samo za kratek čas kakor fosforescirajoče barve, temveč ima to sposobnost za mnoga leta. Svetilkajoče se napisne tablice si pripravimo v nekoliko trenutkih. V črno lakirane ali poniklane okvire, ki jih dobimo v trgovini, vložimo enostavno svetilkajoče se črke.

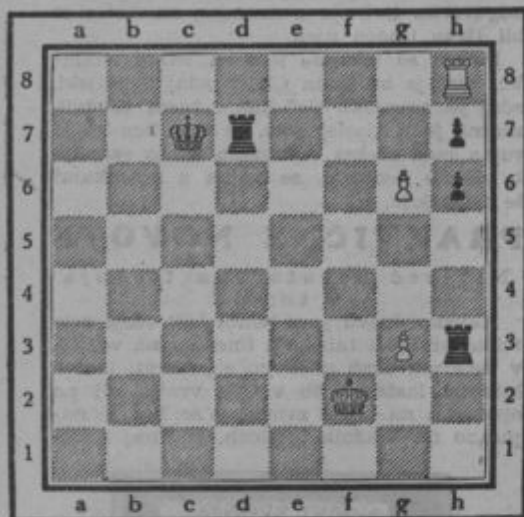
Toča izumitelj ni mislil samo na imena in napise, temveč je dobro vedel, da dela človeku v temnih prostorih in v noči veliko zgage tudi otipavanje gumbov za zvonce, za stikanje električnih luči itd. Zato je izdelal celo vrsto drobnih stvari, ki nam v takšnih primerih pomagajo iz zadrege. Okrog gumba za razsvetljavo na stopnicah namestimo lahko n. pr. svetilkajoče se polkrog ali pa nekoliko svetilkajočih se žebličkov, prav tako dobimo lahko svetilkajoče se kapice za gume ali svetilkajoče se obeske za stikalne vrvice. Na hotelskih hodnikih se lahko sobe označijo s svetilkajočimi se številkami. Vse takšne malenkosti ne stanejo dosti, opravljajo pa svojo nalogo brezhibno leta in leta.

PROBLEM 148

K. Kubel

Schmate 1935.

Beli vleče in napravi igro neodločeno

Rešitev problema 147

1. Df2-h4!, Th7-f7+; 2. Sxh7+ poleg
3. Dxb6 mat; 1... Th7-poljubno; 2.
Dxb6+; 1... Th6-f6+; 2. Dxf6+; 2.
Sg6 mat.

ZA BISTRE GLAVE

206

Junaki Arktide

Tako se imenuje neki film, ki mu je pri-
taknjen še podnaslov: »Edino pravi arkti-
čni film, ki so ga vrteli vsega severno od
tečajnega kroga!« Profesor in njegov sin
sledita z zanimanjem lepemu filmu, ki je
videti res ves resničen. Hipoma pa se pro-
fesor zdrzne. Na platnu je videti, kako dvi-
gajo samotni junaki na širni, zsnježeni, v
soncu blesteči se ravnini s kratkimi sen-
cami predmetov ladijski jambor, da bi jim
rabili kot nosilec antene in bi potem skozi
eter pozvali pomoč. Profesor se srdito dvi-
gna in pravi: »Takšna sleparija! To naj bi
bilo posneto severno od tečajnega kroga!«
To so gotovo posneli v Berlinu!« In odhiti.
Njegov sin za njim: »Kaj ti pa na lepem
filmu ni prav?« Profesor se jezi: »Seveda,
tebi je mogoče vse natvesti! Da se v šoli

nič ne učiš, to vem, vendar pa bi moral
imeti nekaj razboritosti, da bi se ne dal
tako lahko potegniti!« — Kaj je zbudilo
profesorjevo ogorčenje? Ali se ni morda le
malo zmotil, ko je izrekel svojo domnevo?

207

Dva služabnika — en gospod?

Trije odličniki so potovali vsak s svojim
služabnikom. Med potjo so opazili, da
kujejo služabniki slabe načrte proti svo-
jim gospodom. Eden izmed gospodov je
menil celo, da je slišal, kako je eden iz-
med služabnikov dejal drugemu: »če bi
ostala kdaj dva služabnika sama z enim go-
spodom, tukaj bi ga oplenila in zbežala po
svoji poti. Tako so dospeli do neke reke.
Lastnik broda, ki bi jih mogel prepeljati
čez, je bil bolan, rad jim je pa dal svoj
brod na razpogo. V tem brodu bi bilo
prostora samo za dve osebi!

To bi bilo vse v redu, a kako bi stvar na-
redili, da bi ne ostal noben gospod sam z
dvema služabnikoma na bregu? Nekaj ča-
sa so gospodje premišljevali, potem so
našli rešitev. Kakšno? Nalogo si lahko po-
nazoriš s kartami: s tremi kralji in tremi
fanti, ki naj bi predstavljale našo družbo.

208

Koliko cvetlic?

Neko število cvetlic, manj nego 500, bi
bilo treba vsaditi v veliko gredo. Če bi jih
vsadil v sedem vrst, bi ostale tri rastline,
če bi jih vsadil v pet vrst, bi ostali dve,
če bi jih vsadil v devet vrst, bi jih ostalo
pet. Koliko je bilo cvetlic?

ALI ŽE VESTE...

da cenijo vinsko letino na vsem svetu na
150 do 200 milijonov hektolitrov?

da dobiš z aspirinom ki ga raztopiš v
nekaj vode, tekočino, s katero lahko nevid-
no pišeš, a postane pisava potem s segret-
jem vidna?

da najmočnejša žival, kar jih poznamo, ni
morda slon ali lev ali kit, temveč — rogač?
Ta hrošč tehta povprečno 14 g, s svojimi
močnimi čeljustmi pa lahko daleč zvleče
1500 g težko breme. Če bi hotel povprečno
75 kg težak človek izvršiti isto delo, tedaj
bi moral prenašati 8400 kg težko breme —
nekaj nemogočega...

da so bile grške gospodinjke prve, ki so
gojile v svojih domovih rastline v lončkih?

da kažejo meritve zadnjih let manjšanje
vseh ledenikov na svetu?

da bodo v Carigradu postavili kip držav-
nega predsednika Kemala Atatürka tako, da
ga bo videti po vsem Bosporu?